

# Բնապահպանական մոնիթորինգի կիսամյակային հաշվետվություն

---

Ծրագրի համար՝ 54172-002

Վարկի համար՝ L4371-ARM

Հունվար - հունիս 2024

## Երևանի քաղաքային զարգացման ներդրումային ծրագիր

Պատրաստված է Երևանի քաղաքապետարանի կողմից

Երևանի ծրագրերի իրականացման բաժին

Երևան, Հայաստան

## ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	5
1.1. Նախաբան.....	5
1.2. Հիմնական տեղեկություն.....	5
2. ԾՐԱԳՐԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ.....	7
2.1. Ծրագրի նախապատմություն.....	7
2.2. Ծրագրի պայմանագրեր և կառավարում.....	8
2.3. Ծրագրի գործունեությունը ընթացիկ հաշվետու ժամանակաշրջանում.....	9
2.4. Ծրագրի նախագծի ցանկացած փոփոխության նկարագրություն.....	9
2.5. Համաձայնեցված շինարարության մեթոդների ցանկացած փոփոխության նկարագրություն.....	9
3. ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԵՐԱՇԽԻՔՆԵՐ.....	10
3.1. Բնապահպանական երաշխիքների իրականացման ընդհանուր նկարագրություն.....	10
3.2. Դաշտային ստուգայցեր.....	11
3.3. Խնդիրներ (հիմք ընդունելով անհամապատասխանության վերաբերյալ ծանուցումները).....	11
3.4. Միտումներ.....	12
3.5. Չնախատեսված բնապահպանական ազդեցություններ կամ ռիսկեր.....	12
4. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳԻ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ.....	13
4.1. Ընթացիկ ժամանակահատվածում անցկացված մոնիթորինգի ամփոփագիր.....	13
4.2. Միտումներ.....	13
4.3. Մոնիթորինգի արդյունքների ամփոփում.....	13
4.4. Նյութական ռեսուրսների օգտագործում.....	13
4.4.1. Ընթացիկ ժամանակաշրջան.....	13
4.4.2. Կուտակված թափոնների արտադրություն.....	13
4.5. Թափոնների կառավարում.....	14
4.3.1. Ընթացիկ ժամանակաշրջան.....	14
4.3.2. Կուտակային թափոնների առաջացում.....	14
4.6. Առողջապահություն և Անվտանգություն.....	14
4.6.1. Աշխատողների անվտանգություն և առողջություն.....	14
4.7. Ուսուցում/Վերապատրաստում.....	14
5. ԲՈՂՈՔՆԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՄԵԽԱՆԻԶՄ ԵՎ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ.....	15
6. ՏԲԿՊ-Ի ՖՈՒՆԿՑԻՈՆԱԼՈՒԹՅՈՒՆԸ.....	16

6.1.	ՏԲԿՊ վերանայում .....	16
7.	ԼԱՎԱԳՈՒՅՆ ՓԱՐՁ ԵՎ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ .....	17
7.1.	Լավագույն փորձ .....	17
7.2.	Կատարելագործման/բարելավման հնարավորություններ.....	17
8.	ԱՄՓՈՓՈՒՄ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ .....	18
8.1.	Ամփոփում.....	18
8.2.	Առաջարկություններ.....	19

### ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1. ԻՍԱԿՈՎ-ԱՐՇԱԿՈՒՆՅԱՑ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՀԱՆԳՈՒՅՑԻ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ՇՄԱԳ ԴՐԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ .....	16
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2. ԻՍԱԿՈՎ-ԱՐՇԱԿՈՒՆՅԱՑ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՀԱՆԳՈՒՅՑԻ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ.....	23

## ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ

ԱԱ	Ազդակիր անձ
ԱԶԲ	Ասիական զարգացման բանկ
ԱԳՍ	Արագ գնահատման ստուգաթերթ
ԲԼՄ	Բողոքների լուծման մեխանիզմ
ԲԳՈՒՇ	Բնապահպանական գնահատման և ուսումնասիրության շրջանակ
ԲԿՊ	Բնապահպանական կառավարման պլան
ԲՖՀ	Բազմատրանշային ֆինանսավորման հիմնադրամ
ԵԿՆ ԾԻԳ	Երևանի կառուցապատման ներդրումային ծրագրերի իրականացման գրասենյակ
ԵՔ	Երևանի քաղաքապետարան
ԵՔՀ	Երաշխիքների քաղաքականության հայատարարագիր
ԵԶՆԾ	Երևանի զարգացման ներդրումային ծրագիր
ԻԳ	Իրականացնող գործակալություն
ԽԿՀ	Խորհրդատուի կառավարման համակարգ
ԾԻԳ	Ծրագրի իրականացման գրասենյակ
ԾԿԶ	Ծրագրի կառավարման ձեռնարկ
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ՄՆՇՎԽ	Մանրամասն նախագծման և շինարարության վերահսկողության խորհրդատու
ՇՄՆ	Շրջակա միջավայրի նախարարություն
ՇՄԱԳ	Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատում
ՆԲԳ	Նախնական բնապահպանական գնահատում
ՔԿԶՆԾ	Քաղաքային կայուն զարգացման ներդրումային ծրագիր

## 1. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

### 1.1. Նախաբան

1. Բնապահպանական մոնիթորինգի սույն կիսամյակային հաշվետվությունն ընդգրկում է 2024թ. հունվար-հունիս ընկած ժամանակահատվածը: Այս հաշվետվությունը պատրաստվել է ԵԿՆ ԾԻԳ-ի բնապահպանության մասնագետ Քրիստինե Սահակյանի կողմից ԵԲԶՆ ծրագրի շրջանակներում, որի նպատակն է աջակցել Երևանի քաղաքային միջավայրի բարելավմանը, ճանապարհային ցանցի բարելավմանն ու կլիմայի նկատմամբ կայուն ենթակառուցվածքների զարգացմանը:

### 1.2. Հիմնական տեղեկություն

2. Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը 2023 թվականի նոյեմբերի 3-ին Ասիական զարգացման բանկի (ԱԶԲ) կողմից ստացել է վարկ ԱԶԲ-ի սովորական կապիտալ ռեսուրսներից 60,09 մլն եվրո ընդհանուր վարկային գումարով (65,17 մլն ԱՄՆ դոլարին համարժեք) ֆինանսավորելու Երևանի քաղաքային զարգացման ներդրումային ծրագիրը:
3. Սույն ծրագիրը բխում է Երևանի քաղաքապետարանի (ԵՔ) կողմից ԱԶԲ-ին ուղղված խնդրանքից՝ բարելավելու համար Հայաստանի քաղաքամայր Երևանի տնտեսությունը, կենսունակությունը և ներառականությունը հետևյալ արդյունքների բարելավմամբ.
  - **Արդյունք 1:** քաղաքային միջավայր, կայուն քաղաքային շարժունակություն և ծառայություններ, կապի բարելավում, ներդրումների և աշխատատեղերի ստեղծմամբ առաջնորդվող տնտեսության ամրապնդում և քաղաքային տարածքներում մասնավոր հատվածի մասնակցության ուժեղացում. և
  - **Արդյունք 2:** ինստիտուցիոնալ կարողությունների հզորացում՝ կանաչ և ներառական քաղաքային շարժունակության և կլիմայի փոփոխության նկատմամբ դիմակայունություն համար:
4. Արդյունք 1-ը ֆինանսավորվում է վարկային միջոցներով, մինչդեռ Արդյունք 2-ի ֆինանսավորումը նախատեսված է տեխնիկական աջակցության (ՏԱ)<sup>1</sup> դրամաշնորհով:
5. Ծրագիրը ներդրումներ կկատարի Կենտրոն, Մալաթիա-Սեբաստիա և Շենգավիթ վարչական շրջանները կապող Իսակով-Արշակունյաց 1,8 կմ երկարությամբ

---

<sup>1</sup> [ADB. Հայաստան. Երևանի քաղաքաշինական ներդրումային ծրագրի նախապատրաստում - II](#)

ճանապարհին հանգույցում՝ ապահովելով գործող Մոնթե Մելքոնյան ճանապարհի տրամաբանական շարունակությունը:

6. Այս վարչական շրջաններում երթևեկությունը ներկայումս իրականացվում է Հրազդան գետի վրայով անցնող երեք կամուրջներով: Առաջարկվող ծրագրի շրջանակներում գետի վրայով անցնող չորրորդ կամուրջը կթեթևացնի երթևեկության գերբեռնվածությունը, և որպես վերջինիս հետևանք նաև տարածքի արտանետումները:
7. Գետի և ճանապարհի հետ հատման թողունակությունը կավելացվի մեկ երրորդով, իսկ երթևեկության տարածությունները կկրճատվեն ավելի քան 3 կմ-ով:
8. Երևանի քաղաքային զարգացման ներդրումային ծրագիրը կհամապատասխանեցվի հետևյալ ազդեցությունների հետ.
  - I. Երևանում քաղաքային միջավայրի և ծառայությունների բարելավում, ճանապարհային ցանցի բարելավում, ներդրումներով առաջնորդվող տնտեսության ուժեղացում և քաղաքներում աշխատատեղերի ստեղծում՝ նախատեսված ՀՀ կառավարության ծրագրով (2021-2026 թթ.):
  - II. Ինստիտուցիոնալ կարողությունների հզորացում՝ կանաչ, ներառական և ճկուն քաղաքային միջավայրի զարգացման համար.
  - III. Կլիմայի փոփոխության նկատմամբ դիմակայունություն բարելավվում՝ Փարիզայն համաձայնագրի ազգային պարտավորություններին համահունչ:
9. Ակնկալվող զարգացման արդյունքները ներառում են վերը նշված բոլոր կետերը՝ զուգորդվելով բնակիչների համար ավելի լավ առողջության պայմանների հետ:
10. Ծրագրի արդյունքը քաղաքային շարժունակությունն է, քաղաքային կառավարումը և նախագծային բարելավումները, որի արդյունքում կշահի Երևան քաղաքի շուրջ մոտ 1.5 միլիոն բնակչությունը:
11. Ծրագրի իրականացման արդյունքում կբարձրանա Երևան քաղաքի կայունությունը, ներառականությունը և կենսունակությունը:
12. Արդյունքները ներառում են. (i) կայուն և ներառական քաղաքային շարժունակություն և բարելավված ծառայություններ, (ii) ինստիտուցիոնալ կարողությունների հզորացում՝ կանաչ և ներառական քաղաքային շարժունակության համար

## 2. ԾՐԱԳՐԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ

### 2.1. Ծրագրի նախապատմություն

13. Քաղաքային զարգացման ներդրումային ծրագրի (ՔՁՆԾ) Երևանի արևմտյան օղակաձև ճանապարհի CS/01 երկու ճանապարհային հանգույցից (Վարկ թիվ 2752-ARM) Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցը ֆինանսավորվում է Ասիական զարգացման բանկի (ԱԶԲ) Բազմատրանշային ֆինանսավորման հիմնադրամի (ԲՏՖ) կողմից: Բանկի քաղաքականության պահանջների համաձայն ԱԶԲ-ի կողմից աջակցվող և ֆինանսավորվող բոլոր ծրագրերը պետք է համապատասխանեն Երաշխիքների քաղաքականության հայտարարագրի (ԵՔՀ, 2009) պահանջներին: Կանխատեսվում է, որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի նախագիծը կունենա պոտենցիալ բնապահպանական ռիսկեր և ազդեցություններ, որի համար էլ գործարկվում են բնապահպանական երաշխիքները:
14. Ծրագրի բնապահպանական կատեգորիան որոշելու համար ԵԿՆ ԾԻԳ-ի անունից մանրամասն նախագծման և շինարարական վերահսկողության մանրամասն խորհրդատուի (ՄՆՇՎԽ) կողմից իրականացվել է ծրագրի սքրինինգ և դասակարգում: ԱԶԲ դասակարգման համակարգի հիման վրա Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցն ուսումնասիրվել է՝ որոշելու համար նրա բնապահպանական կատեգորիան: Ծրագիրը մանրակրկիտ ուսումնասիրվել է իր տեսակի, տեղադիրքի, մասշտաբի և շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցությունների զգայունության տեսանկյունից:
15. ՄՆՇՎԽ-ի խորհրդատուների կողմից լրացվել է ԱԶԲ-ի Բնապահպանական արագ գնահատման ստուգաթերթը (ԱԳՍ): Սքրինինգը հանգեցրեց այն եզրակացության, որ առաջարկվող նախագիծն, ամենայն հավանականությամբ, չի ունենա բնապահպանական այնպիսի էական անբարենպաստ ազդեցություններ, որոնք կարող են լինել անդառնալի, անկառավարելի կամ աննախադեպ: Բնապահպանական պոտենցիալ անբարենպաստ ազդեցությունները կախված են կոնկրետ տեղանքից և դրանցից քչերն են, որ կարող են լինել անդառնալի է, եթե իհարկե այդպիսիք ընդհանրապես կան, և հիմնականում դրանց մեղմացման միջոցառումները կարող են հեշտությամբ մշակվել: Այդ ազդեցությունները չեն կարող ազդել ֆիզիկական աշխատանքի տեղամասերից կամ օբյեկտներից ավելի մեծ տարածքի վրա:
16. ԱԳՍ ստուգաթերթի հիման վրա Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի շինարարությունը դասակարգվել է որպես «Բ» կատեգորիայի ծրագիր՝ համաձայն ԱԶԲ ԵՔՀ (SPS 2009), որի համար իրականացվել է նախնական բնապահպանական գնահատում (ՆԲԳ):

17. Նախնական բնապահպանական գնահատումն (ՆԲԳ) իրականացվել է համաձայն ԱԶԲ-ի Երաշխիքների քաղաքականության հայտարարագրի (2009), Շրջակա միջավայրի գնահատման ուղեցույցների (2003) և Շրջակա միջավայրի գնահատման և վերանայման շրջանակի (ՇՄԳՎՇ)՝ համաձայնեցված ՀՀ կառավարության և ԱԶԲ-ի միջև:
18. Բնապահպանական և սոցիալական սքրինինգի կենտրոնական նպատակն էր ապահովել, որ բնապահպանական և սոցիալական նկատառումները դեռևս վաղ փուլից ներառվեն ծրագրի նախագծային փաստաթղթերում՝ նպատակ ունենալով ցուցադրելու առաջարկվող ծրագրի կայունությունը: Ծրագրի իրականացման համար պատասխանատու սուբյեկտը (իրականացնող գործակալությունը) Երևանի քաղաքապետարանն է, որը գործում է իր Ծրագրի իրականացման գրասենյակի (ԵԿՆ ԾԻԳ) միջոցով:
19. Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի շինարարական աշխատանքների ՇՄԱԳ-ի դրական եզրակացությունը ՇՄՆ-ից ստացվել է 11.05.2023թ., որը ներկայացվել է ԲԿԶՆ ծրագրի 2023 թ.-ի հունվար-հունիս ամիսների համար ներկայացված կիսամյակային հաշվետվությունում:

## 2.2. Ծրագրի պայմանագրեր և կառավարում

20. Վարկային համաձայնագիրը և ծրագրի համաձայնագիրը ստորագրվել են 2023 թվականի նոյեմբերի 27-ին: Վարկն ուժի մեջ է մտել 2024 թվականի մայիսի 22-ին: Ծրագրի ընդհանուր արժեքը գնահատվում է 85,67 միլիոն դոլար՝ ներառյալ կառավարության գործընկերային ֆոնդը:
21. Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությունը (ՏԿԵՆ) հանդիսանում է ծրագրի գործադիր մարմինը, իսկ Երևանի քաղաքապետարանը՝ իրականացնող գործակալությունը՝ ծրագրի իրականացման գրասենյակի (ԵԿՆ ԾԻԳ) միջոցով: Վարկի փակման ամսաթիվը 2028 թվականի մարտի 31-ն է: Ֆինանսավորման պլանի և ծախսերի գնահատման մանրամասները ներառված են ծրագրի կառավարման ձեռնարկում (ԾԿՁ):
22. ԾԻԳ-ի բնապահպանության մասնագետի (ԲՄ) հիմնական խնդիրներն են իրականացնել ծրագրի ընդհանուր բնապահպանական կառավարումը՝ ապահովելով Ծրագրի իրականացման լիարժեք համապատասխանությունը ՀՀ օրենսդրությանը և ԱԶԲ ԵԲՀ (2009 թ.) պահանջներին: ԲՄ-ը հանդիսանում է որպես կապող օղակ կապալառու ընկերության, ԵԲ-ի, գործադիր մարմնի, ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության, ՀՀ կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարության (նախկին մշակույթի նախարարություն), ծրագրի ազդակիր անձանց և ԱԶԲ-ի



միջև՝ զարգացնելով ու պահպանելով անմիջական հարաբերություններ պետական մարմինների հետ և այլն:

23. ԵԿՆ ԾԻԳ-ի բնապահպանության մասնագետ Քրիստինե Սահակյանը ղեկավարում է բնապահպանական խնդիրների հետ կապված բոլոր գործողությունները, իսկ ԵԿՆ ԾԻԳ-ի հողերի օտարման և տարաբնակեցման մասնագետ Սիրաք Գյուլբուրադյանը՝ վերաբնակեցման և սոցիալական ուղղությունների բոլոր հարցերը:
24. Ծրագրի ողջ ընթացքում ԱԶԲ-ն իրականացնելու է Ծրագրի պարբերական վերանայումներ, ծրագրային ստուգումներ՝ համաձայն ԵԲՀ 2009-ում ամրագրված սկզբունքների և պահանջների: ԱԶԲ-ն կաջակցի ԵԿՆ ԾԻԳ-ին բնապահպանական ազդեցությունները և ռիսկերը կառավարելու հարցում՝ դրանով նպաստելով ներդրումների երկարաժամկետ կայունությանը խթանմանը:
25. Շինարարության վերահսկողության ծառայությունների ձեռք բերումը հայտարարվել է 2024 թվականի հունիսի 12-ին՝ ԱԶԲ-ի Խորհրդատուի կառավարման համակարգի (ԽԿՀ) ծանուցման մեջ, որի վերջնաժամկետ է սահմանվել 2024 թվականի հուլիսի 11-ը:
26. «Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի կառուցման» մրցութային փաստաթղթերը ներկայումս մշակման փուլում են, որոնք ներառում են բնապահպանական և սոցիալական երաշխիքներին առնչվող համապատասխան պահանջներ:

### **2.3. Ծրագրի գործունեությունը ընթացիկ հաշվետու ժամանակաշրջանում**

27. Սույն հաշվետու ժամանակահատվածում հետագա այլ աշխատանքներ չեն իրականացվել, քանի որ նախագծման փուլի հետ կապված բոլոր անհրաժեշտ գործողությունները կատարված են, ինչպես նաև ստացված են համապատասխան եզրակացությունները:
28. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

### **2.4. Ծրագրի նախագծի ցանկացած փոփոխության նկարագրություն**

29. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

### **2.5. Համաձայնեցված շինարարության մեթոդների ցանկացած փոփոխության նկարագրություն**

30. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

### 3. ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԵՐԱՇԽԻՔՆԵՐ

31. Բնապահպանական երաշխիքներն իրականացվում են Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի նախագծի դասակարգման և Ծրագրի կատեգորիայի որոշման միջոցով: Բնապահպանական կատեգորիան որոշելու համար ծրագիրն ուսումնասիրվել է ԱԶԲ դասակարգման համակարգի հիման վրա: Այսինպես ու դասակարգումն իրականացվել է ԵԿՆ ԾԻԳ-ի անունից ՄՆՇԿԽ խորհրդատուների կողմից: Ծրագիրը մանրակրկիտ ուսումնասիրվել է իր տեսակի, գտնվելու վայրի, մասշտաբի և զգայունության և բնապահպանական պոտենցիալ ազդեցությունների մաշտաբայնության տեսանկյունից:
32. Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի նախագիծը դասակարգվել է որպես «Բ» կատեգորիա՝ համաձայն ԱԶԲ ԵՔՀ (2009թ.) պահանջների, որի համար իրականացվել է Նախնական բնապահպանական գնահատում (ՆԲԳ):
33. Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի բնապահպանական և սոցիալական ազդեցության գնահատումը կատարվել է ՔԿԶՆ ծրագրի շրջանակներում: Նախնական բնապահպանական գնահատման (ՆԲԳ) հաշվետվությունը պատրաստվել է ԱԶԲ-ի Երաշխիքների քաղաքականության հայտարարագրի (ԱՔՀ, 2009) և ՀՀ օրենսդրական պահանջների՝ մասնավորապես «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքին (2014 թ.) համապատասխան:
34. Սույն հաշվետու ժամանակահատվածում բնապահպանական հետազոտություններն չի իրականացվել, քանի որ բոլոր անհրաժեշտ գործողություններն արդեն կատարված են, ինչպես նաև ստացված է համապատասխան ՇՄԱԳ դրական եզրակացությունը:
35. 2024 թվականի առաջին կիսամյակում ԵԿՆ ԾԻԳ-ը բնակիչների կողմից որևէ բողոք չի ստացել:
36. Բողոքների լուծման մեխանիզմի մասին լրացուցիչ տեղեկություններ բերված են սույն հաշվետվության 5-րդ բաժնում:

#### 3.1. Բնապահպանական երաշխիքների իրականացման ընդհանուր նկարագրություն

37. Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի կառուցման նախագծի նախնական բնապահպանական գնահատումը վերջնական տեսքի է բերվել հանրային քննարկումների ընթացքում, որում հաշվի են առնվել ԱԶԲ-ի, ԾԻԳ-ի

- կողմից բարձրացված բոլոր դիտողություններն ու առաջարկությունները, և հաստատվել է ԱԶԲ-ի կողմից 30.11.2023թ. ՔԿԶՆ ծրագրի շրջանակում:
38. ՆԲԳ-ն ներառում է օդի որակի, ջրի որակի, աղմուկի և թրթռումների, ինչպես նաև բուսական և կենդանական աշխարհի, հնագիտական հետազոտությունների վերաբերյալ ելակետային մոնիթորինգի արդյունքները:
39. Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի շինարարական աշխատանքների ՇՄԱԳ դրական եզրակացությունը ստացվել է ՇՄՆ-ից 11.05.2023թ., որը ներկայացված է ՔԿԶՆ ծրագրի 2023 թվականի հունվար-հունիս ամիսների կիսամյակային հաշվետվության մեջ, ինչպես նաև սույն հաշվետվության Հավելված 1-ում:
40. Սույն հաշվետու ժամանակահատվածում 13.06.2024թ.ին ՀՀ քաղաքաշինության կոմիտեից ստացվել է Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահատվածի շինարարության պետական համալիրի փորձաքննության դրական եզրակացությունը, որը ներկայացված է Հավելված 2-ում:
41. Սույն հաշվետու ժամանակահատվածում հետագա գործունեություն չի իրականացվել, քանի որ բոլոր անհրաժեշտ եզրակացություններն արդեն ձեռք բերված են:
42. Շինարարության ողջ ժամանակահատվածում Կապալառուն պատասխանատվություն է կրելու բնապահպանական երաշխիքների համապատասխանության համար՝ ԱԶԲ ԵԲՀ և ՀՀ օրենսդրական պահանջների համաձայն, ինչպես նաև թերությունների ծանուցման ժամանակահատվածում, որի ընթացքում Կապալառուն կիրականացնի թերությունների շտկման աշխատանքներ:
43. Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի շինարարական աշխատանքների վերջնական ՆԲԳ-ն՝ համապատասխան ԲԿՊ-ով, հրապարակվել է ԱԶԲ-ի կայքում (<https://www.adb.org/projects/documents/arm-54172-002-iee-0>) և ներառվել է մրցութային փաստաթղթերում և պահանջները ապագա ծրագրին վերաբերող համապատասխան փաստաթղթերում:
44. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

### 3.2. Դաշտային ստուգայցեր

45. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

### 3.3. Խնդիրներ (հիմք ընդունելով անհամապատասխանության վերաբերյալ

### **Ճանուցումները)**

46. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

#### **3.4. Միտումներ**

47. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

#### **3.5. Չնախատեսված բնապահպանական ազդեցություններ կամ ռիսկեր**

48. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

#### **4. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳԻ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ**

49. Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի շինարարական աշխատանքները դեռևս չեն սկսվել: Հարկ է նշել, որ Կապալառուն պետք է ընդունի ՆԲԳ-ում ներկայացված բնապահպանական ելակետային հետազոտությունների արդյունքները և շինարարական աշխատանքների մեկնարկից 21 օր առաջ իրականացնի ելակետային տվյալների հավաքագրում օդի որակի, ջրի որակի, աղմուկի և թրթռումների վերաբերյալ և պետք իրականացնի այդ նույն պարամետրերի կանոնավոր չափումներ շինարարության, ինչպես նաև անհամապատասխանությունների ծանուցման ժամանակահատվածում:

##### **4.1. Ընթացիկ ժամանակահատվածում անցկացված մոնիթորինգի ամփոփագիր**

50. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

##### **4.2. Միտումներ**

51. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

##### **4.3. Մոնիթորինգի արդյունքների ամփոփում**

52. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

##### **4.4. Նյութական ռեսուրսների օգտագործում**

53. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

###### **4.4.1. Ընթացիկ ժամանակաշրջան**

54. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

###### **4.4.2. Կուտակված թափոնների արտադրություն**

55. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

#### **4.5. Թափոնների կառավարում**

56. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

##### **4.3.1. Ընթացիկ Ժամանակաշրջան**

57. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

##### **4.3.2. Կուտակային թափոնների առաջացում**

58. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

#### **4.6. Առողջապահություն և Անվտանգություն**

59. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

##### **4.6.1. Աշխատողների անվտանգություն և առողջություն**

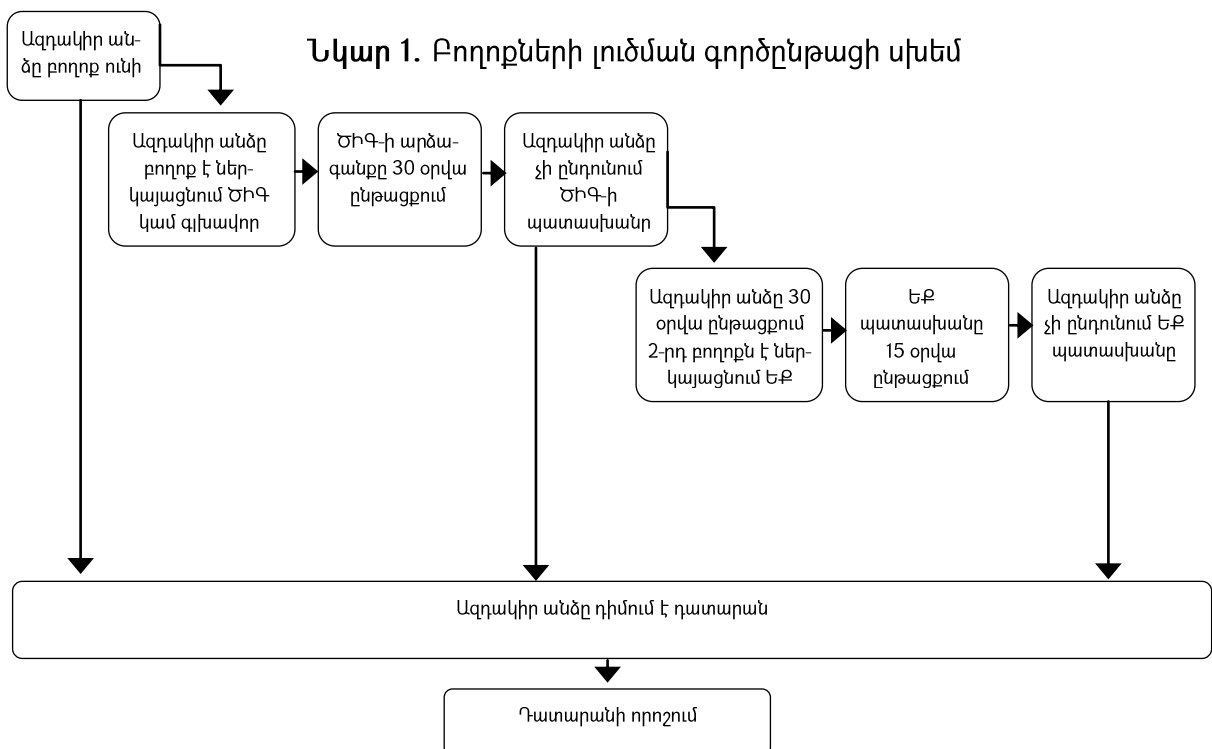
60. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

#### **4.7. Ուսուցում/Վերապատրաստում**

61. Կիրառելի չէ, շինարարական աշխատանքները դեռևս չեն սկսվել:

## 5. ԲՈՂՈՔՆԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՄԵԽԱՆԻԶՄ ԵՎ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

62. Բողոքների լուծման մեխանիզմը ՆԲԳ-ի մաս է կազմում և մշակվել է նախագծի խորհրդատու Էգիս ընկերության կողմից:
63. Բողոքների լուծման մեխանիզմում ներգրավված են ԾԻԳ-ը և ԵՔ-ն: Գործընթացը ազդակիր անձանց համար հասանելի դարձնելու նպատակով ԲԼՄ-ն ներկայացվել է հանրային քննարկումների ընթացքում և տարածվել ԾԻԳ-ի գրասենյակի միջոցով:
64. 66. ԲԼՄ-ը բաղկացած է երկու հիմնական քայլերից (նկար 1), համաձայն որի ազդակիր անձինք նախ պետք է իրենց բողոքները ներկայացնեն ԾԻԳ: Առավելագույնը 30 օրվա ընթացքում ԾԻԳ-ի աշխատակազմը պետք է պաշտոնապես տեղեկացնի ԱԱ-ներին արդյունքների մասին և եթե ԱԵԱ-ները գոհ չեն արդյունքից, նրանք կարող են պաշտոնապես իրենց բողոքը ներկայացնել Երևանի քաղաքապետարան: ԱԱ-ն պետք է բողոքը ներկայացնի ԾԻԳ-ից պատասխան ստանալուց հետո մեկ ամսվա ընթացքում: ԱԱ-ների և շահակիր կողմերի հետ հետաքննության և բանակցային գործընթացը այս ավելի բարձր մակարդակում պետք է ավարտվի 15 օրվա ընթացքում: Որպես վերջնական միջոց, սակայն գործընթացի ցանկացած փուլի ժամանակ, ԱԱ-ները ազատ են իրենց բողոքը ներկայացնել դատարաններ, եթե նրանց բողոքները դեռևս լուծված չեն ստացել: Բողոքների լուծման գործընթացի սխեման ներկայացված է Նկար 1-ում:
65. Անկախ բողոքների ներկայացման սահմանված մեխանիզմից և ընթացակարգերից՝ ԱԱ-ները իրավունք ունեն բողոքարկման գործընթացի ցանկացած պահի իրենց գործերը ներկայացնել դատարան:
66. 2024 առաջին կիսամյակի ընթացքում ԾԻԳ-ը որևէ բողոք չի ստացել:



## 6. ՏԲԿՊ-Ի ՖՈՒՆԿՑԻՈՆԱԼՈՒԹՅՈՒՆԸ

67. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

### 6.1. ՏԲԿՊ վերանայում

68. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:



## **7. ԼԱՎԱԳՈՒՅՆ ՓԱՐՁ ԵՎ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ**

### **7.1. Լավագույն փորձ**

69. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

### **7.2. Կատարելագործման/բարելավման հնարավորություններ**

70. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

## 8. ԱՄՓՈՓՈՒՄ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

### 8.1. Ամփոփում

71. Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահային հանգույցի բնապահպանական և սոցիալական ազդեցության գնահատումը կատարվել է ՔԿՁՆ ծրագրի շրջանակներում, որի շրջանակներում Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի կառուցման նախագծի համար մշակվել է ՇՄԱԳ հաշվետվություն ՀՀ օրենսդրական պահանջների համաձայն:
72. Համաձայն ԱԶԲ ԵԲՀ-ի (2009 թ.) Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի նախագիծը դասակարգվել է որպես «Բ» կատեգորիա, որի համար իրականացվել է Նախնական բնապահպանական գնահատում (ՆԲԳ): ՆԲԳ հաշվետվությունը պատրաստվել է ԱԶԲ-ի Երաշխիքների քաղաքականության հայտարարագրի (ԵԲՀ, 2009) և Հայաստանի օրենսդրական դաշտին՝ մասնավորապես «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքին (2014թ.) համապատասխան: ՆԲԳ-ն ներառում է օդի և ջրի որակի, աղմուկի և թրթռումների, ինչպես նաև բուսական և կենդանական աշխարհի, հնագիտական հետազոտությունների վերաբերյալ ելակետային մոնիթորինգի արդյունքները:
73. Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի կառուցման ծրագրի շրջանակներում սույն հաշվետու ժամանակահատվածում հանրային խորհրդակցություններ չեն անցկացվել, քանի որ դրա անհրաժեշտությունը չի եղել՝ հաշվի առնելով, որ ՇՄԱԳ դրական եզրակացությունը ՇՄՆ-ից ստացվել է 2023 թ.-ի մայիսի 11-ին:
74. Շինարարության վերահսկողության ծառայությունների ձեռք բերումը հայտարարվել է 2024 թվականի հունիսի 12-ին՝ ԱԶԲ-ի Խորհրդատուի կառավարման համակարգի (ԽԿՀ)-ի ծանուցման մեջ, որի վերջնաժամկետ է սահմանվել 2024 թվականի հուլիսի 11-ը:
75. «Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի կառուցման» մրցութային փաստաթղթերը ներկայումս մշակման փուլում են, որոնք ներառում են բնապահպանական և սոցիալական երաշխիքներին առնչվող համապատասխան պահանջներ:
76. Հարկ է նշել, որ Կապալառուն պետք է ընդունի ՆԲԳ-ում ներկայացված բնապահպանական ելակետային հետազոտությունների արդյունքները և շինարարական աշխատանքների մեկնարկից 21 օր առաջ իրականացնի ելակետային տվյալների հավաքագրում օդի որակի, ջրի որակի, աղմուկի և թրթռումների վերաբերյալ և պետք իրականացնի այդ նույն պարամետրերի կանոնավոր չափումներ շինարարության, ինչպես նաև անհամապատասխանությունների ծանուցման ժամանակահատվածում:

77. Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի կառուցման ծրագրի շինարարական աշխատանքները դեռևս չեն սկսվել, որոնք իրականացվելու են Երևանի քաղաքային զարգացման ներդրումային ծրագրով (ԵՔՁՆԾ):
78. ԵՔՁՆԾ-ի նպատակն է աջակցել ՀՀ կառավարությանը քաղաքային միջավայրի բարելավման, ճանապարհային ցանցի բարելավման և կլիմայի նկատմամբ կայուն ենթակառուցվածքների զարգացման գործում:
79. Երևանի քաղաքապետարանը Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի կառուցումը համարում է որպես Երևանի գործող Իսակով-Լենինգրադյան ճանապարհահատվածի տրամաբանական շարունակություն և դիտարում է այն որպես կապող օղակ Իսակովի և Արշակունյաց պողոտաների միջև: Նշված ճանապարհային հանգույցի կառուցման շնորհիվ հնարավոր կլինի երթևեկությունը շեղել քաղաքի կենտրոնից՝ զգալիորեն նվազեցնելով երթևեկության ժամանակը և խցանումները:

## 8.2. Առաջարկություններ

80. Կիրառելի չէ, քանի որ Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհահանգույցի շինարարությունը դեռևս չի սկսվել:

# ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1. ԻՍԱԿՈՎ-ԱՐԾԱԿՈՒՆՅԱՑ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՀԱՆԳՈՒՅՑԻ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ՇՄԱԳ ԴՐԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

## 1.1. Փաստաթղթի բնօրինակ (հայերեն)

ՁԻՉՑ



ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ ԵՄ՝  
Շրջակա միջավայրի նախարար  
Հավոր Սիմոնյան

« 11 » 05 2023թ.

**ՊԵՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ**  
**ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ**  
**ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ**

ԲՓ № 0080-23

Ձեռնարկող՝ «Էգիս Ինթերնեյշնլ» ընկերության հայաստանյան մասնաճյուղ  
թ. Երևան, Ջեյմս Բրայսի 19/1

Գործունեությունը՝ Երևանի Իսակով - Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի  
կառուցման շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության  
գնահատման հաշվետվություն  
Երևանի Կենտրոն, Շենգավիթ, Մալաթիա - Արաբկյան վարչական շրջաններ

«Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության  
փորձաքննական կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի  
տնօրենի պարտականությունները կատարող՝



Կապիկ Մարտիրոսյան

Առդիր՝ 12 թերթ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ  
ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ

ԲՓ № 0080-23

« 11 » 05 2023թ.

**Երևանի Իսակով - Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի  
կառուցման նախագծի շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության  
գնահատման հաշվետվություն**


Ձեռնարկող՝	«Էգիս Ինթերնեյշնլ» ընկերության հայաստանյան մասնաճյուղ
Փաստաթղթի տեսակը՝	Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման հաշվետվություն /ՇՄԱԳ/, Նախագծային փաստաթուղթ
Տեղադրման վայրը՝	Երևան քաղաքի Կենտրոն, Շենգավիթ, Մալաթիա-Արաբկյան վարչական շրջաններ

**Ներածական մաս.** Երևանի քաղաքապետարանը նախատեսում է Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի կառուցումը որպես Երևանի Իսակով-Լենինգրադյան գոյություն ունեցող ճանապարհահատվածի տրամաբանական շարունակություն, որը կապելու է Իսակովի և Արշակունյաց պողոտաները՝ քարեպակելով քաղաքային տրանսպորտի համակարգը Երևանում: Քաղաքային կայուն զարգացման ներդրումային ծրագրի (ՔԿԶՆԾ) Տրանշ 2. Իսակով – Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի իրականացումը ֆինանսավորվում է Ասիական զարգացման բանկի (ԱԶԲ) կողմից:

Նախատեսվող գործունեությունը՝ համաձայն «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» Օրենքի 14-րդ հոդված, 5-րդ մասի, 3)-րդ կետի, ա. ենթակետի ենթակա է փորձաքննության որպես Բ Կատեգորիայի տեսակ՝ պայմանավորված Շրագրով նախատեսված Հրազդան գետի վրայով 252 մ երկարությամբ և ավելի քան 28 մ երկարությամբ թոփքներով ե/թ կամրջի կառուցմամբ:

Նախագիծը ներկայացված է մոտավորապես 6.6 կմ երկարությամբ (ներառյալ իջատեղեղը) երկկողմանի երթևեկելի մասով, կենտրոնական բաժանիչ գոտիով և մայրերով, նոր ծրագծի վրա կառուցվող քաղաքային ճանապարհից (մոտ 2.0 կմ) և Հրազդան գետի վրայով անցնող 28 մ երկարությամբ երկաթբետոնե հիմաներով կամրջով: Ծանապարիղ նախագծվում է որպես ներքաղաքային ճանապարհ/փողոց՝ 60 կմ/ժ առավելագույն արագությամբ:

Կառուցվող ճանապարհի ծրագիծը հիմնականում անցնելու է պետական և համայնքային, ինչպես նաև որոշակի հատվածում մասնավոր սեփականության հողամասերով, որոնք նպատակային և գործառնական նշանակություններն են՝ բնակավայրերի՝ բնակելի կառուցապատման, ընդհանուր օգտագործման, հասարակական և խաղը կառուցապատման, գյուղատնտեսական՝ պտղատու այգիներ, արդյունաբերության, ընդերքօգտագործման և այլ արտադրական նշանակության արդյունաբերական օբյեկտների և անտառային: Գործունեության համար դիտարկվել են այլընտրանքային տարբերակներ, առաջարկվող նախագծի դեպքում նախընտրվել է մի



չարք առավելություններ, որոնք թույլ կտան մեղմել շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր քաղաքական ազդեցությունը:

**Նկարագրական մաս.** Նախագծված Իսակով – Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցը տեղակայված է Երևանի կենտրոնական և հարավ-արևմտյան հատվածում՝ Կենտրոն, Մալաթիա-Աեբաստիա և Շենգավիթ վարչական շրջաններում (Երևանի կենտրոնից մոտ 3 կմ դեպի հարավ-արևմուտք): Գեոմորֆոլոգիական տեսակետից Ծրագրի տարածքը ընդգրկում է Քասախ-Եղվարդի հրաբխային աբրավանդի հարավ-արևելյան եզրամասը և տարածվում է Հրազդան գետի աջաօնյա և ձախափնյա՝ գետի կիրճին հարակից հովիտների վրա: Մակերեսը հիմնականում հարթ է, հարավ-արևելք ուղղությամբ ունի աննշան թեքություն (Իսակովի պողոտայի կողմից)՝ դեպի գետի հունը: Համաձայն ինժեներա-երկրաբանական հետազոտությունների արդյունքների՝ ծրագրի տարածքում վտանգավոր ֆիզիկա-երկրաբանական երևույթները քաղաքայում են: Հետազոտվող տեղամասը մտնում է սեյսմիկ 3-րդ գոտու մեջ՝  $a=0.4g$ :

Նախագծված ճանապարհի շուրջ 1,2 կմ հատվածն անցնում է ոչ կառուցապատված տարածքներով, որոնք ծովի մակարդակից ընկած են 913,0-951,0 մետր բարձրությունների վրա և գտնվում են կիսաչոր լանդշաֆտային գոտում՝ համարված Երևանի ողջ տարածքին բնորոշ բուսական և կենդանական աշխարհի տեսակներով: Տարածքը հիմնականում ներկայացված է շագանակագույն հողերով՝ բուսաշերտի 0.2- 0.4 մ հզորությամբ: Ազդեցության ենթակա բուսահողի ծավալը տարածքում գնահատվել է 11100 մ<sup>3</sup>:

Իսակովի հատվածը գտնվում է Կենտրոն վարչական շրջանում, մասամբ Մալաթիա-Աեբաստիա վարչական շրջանում: Արշակունյացի հատվածը գտնվում է Շենգավիթ վարչական շրջանում՝ Երևանի հարավ-արևմտյան մասում: Այս հատվածը կսվակի Արշակունյաց պողոտայից և շարունակվելով մոտ 170 մ, կհասնի Հրազդան գետի կամրջին: Հրազդան գետի կամրջի հատվածը /երկարությունը 252 մ է/ կսկսվի ՊԿ 1+70-ից և կավարտվի ՊԿ 4+22-ում: Նախագծով նախատեսված է ջրահավաք և ջրահեռացման համակարգեր՝ բոլոր տեսակի մակերեսային ջրերի հեռացման և դրանց մուտքը գրունտների մեջ կանխելու համար: Ճանապարհատեսակի հիմնական մասը կունենա 6 (3 x 2) երթևեկության գոտիներ, յուրաքանչյուրը՝ 3.30-3.75 մ լայնությամբ և կենտրոնական քաժանիչ գոտի՝ 4.00 մ լայնությամբ, որոշ հատվածներում այն կփոփոխվի: Ավարտված ճանապարհի մակարդակը կարող է հասնել գոյություն ունեցող մակարդակից մինչև 12.6 մ բարձր, միջինում բարձրությունը կազմելով մինչև 1 մ:

Ծրագիրը ներառում է հետևյալ քաղաքայինները.

- Իսակովի պողոտայի հանգույց՝ գոյություն ունեցող Իսակովի պողոտայի հանգույցը մասնակի կնվազեցնելով՝ դառնալով ամբողջական երեքուկի տեսակ:

- Արշակունյաց պողոտայի օվալաձև հանգույց՝ Իսակով – Արշակունյաց ճանապարհային հատվածը և Արշակունյաց պողոտան միմյանց կապելու համար և ստորգետնյա անցումի կառուցում՝ Արշակունյաց պողոտայի երթևեկության հուցերի համար:

- Նորայգու թաղամասի հանգույց՝ նախատեսված էջմիածնի հին խճուղին և Իսակով – Արշակունյաց ճանապարհային հատվածը գոյական մակարդակում միմյանց կապելու համար /հիմնական ճանապարհի համար կկառուցվի երկաթբետոն թռիչքային կառուցվածք՝ վրայով անցնելու համար, իսկ էջմիածնի հին խճուղին՝ Իսակովի պողոտային կմիանա թռիչքային կառուցվածքի տակով/:

- 500 մմ տրամագծով նոր կոյուղատարի, նոր անձրևափոսերի կառուցում /քանակը՝ 27 հատ/ և հետիոտնային ուղեանց՝ Արշակունյաց պողոտայում:



Ճանապարհների և կամուրջների կառուցման շինարարական աշխատանքները ներառում են.

- գոյություն ունեցող շինությունների ապամոնտաժում, հանույթի/հողային աշխատանքների և լիցքի իրականացում,

- հաղորդուղիների տեղահանում՝ ներառյալ բարձրավոլտ էլեկտրահաղորդման գծերը.

- Հրազդան գետի վրայով 252 մ երկարությամբ նոր կամրջի կառուցում,

- երեքուկի տեղին տեսքով օվալաձև հանգույցի, ուղեանցներ/մոտեցման իջատեղերի կառուցում,

- ասֆալտե ծածկի իրականացում,

- ջրահեռացման համակարգի կառուցում,

- արտաքին լուսավորություն, ճանապարհային նշանների տեղադրում, գծանշում, պատասխաններ և արգելափակոցներ,

- աղմկապաշտպան պատենշների կառուցում,

- կանաչապատում՝ ներառյալ ոռոգման համակարգի կառուցում:

Ճանապարհների կառուցման շինարարական աշխատանքների համար օգտագործվող նյութերն են՝ լիցքի նյութ /կուպիճ, ավազ, հողային և ժայռային հանույթ/, քետոն, ասֆալտ, մետաղական ամրաններ, մետաղական կառուցվածքներ, կցամասեր և այլ նյութեր /խողովակներ, լուսավորություն, պատասխաններ և պողպատե արգելափակոցներ, նեղիկեր, քանոններ և այլն/: Իսակովի հատվածի տեղանքում առակա են նաև որոշ քանակությամբ ժայռային հանված ասֆալտեր, որոնք տեղադրվել են նախորդ ճանապարհաշինարարների կողմից, և լարորատոր ստուգումներից հետո կարող են օգտագործվել լիցքի համար: Շինարարական բոլոր նյութերը նախատեսված են շինհրապարակ քերել պաշտոնապես գրանցված մատակարար կազմակերպություններից: Շինարարական աշխատանքների համար ջուրը կօգտագործվի տեխնոլոգիական (տուփանում) և քնազահպանական (փոշեխտեցում) նպատակներով:

Ծրագիրը նախատեսում է մեծ ծավալով հողային աշխատանքների իրականացում՝ քարքարոտ վերին հողաշերտի մաքրում, բուսաշերտի առանձնացում, հողային հանույթ և գրունտի տեղափոխում: Հողային աշխատանք սկսելուց առաջ հողի վերին թերթի շերտը /որի ծավալը գնահատվել է 11100մ<sup>3</sup>/ հանվելու և պահպանվելու է ՀՀ օրենսդրությամբ պահանջվող նորմերին համապատասխան: Ժամանակավոր կուտակումն իրականացվելու է ծրագրի օտարման գոտում կամ տեղական իշխանությունների/մասնավոր սեփականատիրոջ հետ համաձայնեցված տարածքներում, քաջատեղու նպատակով բուսահողի կորուստը և հետագայում օգտագործվելու է իրականացվելից կանաչապատման աշխատանքների համար:

Պլանավորվում է իրականացնել ընդհանուր 115281.94մ<sup>3</sup> հանույթ, ինչի տեղադրման համար նախատեսվում է անվտանգության ապահովման և ջրահեռացման համապատասխան տեխնիկական լուծումներ: Հստ նախագծի՝ շինարարության համար անհրաժեշտ է լինելու 44678.07մ<sup>3</sup> խիճ և 13365.39մ<sup>3</sup> կոպճավազային խտնորոգ: Լիցքի համար անհրաժեշտ քարերը, կուպիճը, ավազը և այլ նյութեր, ինչպես նաև ասֆալտը և քետոնը գնվելու են շահագործվող հանքերից և գործարաններից:

Շինարարական աշխատանքների ընթացքում առաջացած թափոնները կարող են ընդգրկվել՝

- շինարարության համար ոչ պիտանի հող և ժայռային գրունտ:

- շինարարական թափոններ, այդ թվում՝ մետաղ, պլաստիկ, փայտի՝ կտորներ, քետոնե ապամոնտաժված մասեր, մեքենաների անվադողեր և այլն.



- հին ճանապարհային ծածկի հեռացումից առաջացած ասֆալտի թափոններ,  
- հեղուկ թափոններ, այդ թվում՝ բետոնաջրի, յուղերի, վառելանյութերի,  
քայտուղերի մնացորդներ,

- կենցաղային թափոններ, շինարարական աղբ:

Բոլոր տեսակի թափոնների կառավարումը կիրականացվի՝ համաձայն ՀՄԱԳ-ի Թափոնների կառավարման պլանով նախատեսված միջոցառումների: Շինարարության համար ոչ պիտանի նյութերը, ներառյալ՝ Իսակովի հատվածի տեղանքում ներկայում կուտակված թափոնները կտեղափոխվեն և կտեղադրվեն Երևանի քաղաքապետարանի կողմից հատկացված թափոնավայրում:

Ծրագրի շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման աշխատանքները /ՀՄԱԳ/, հաշվետվության կազմումը և Բնապահպանական կառավարման պլանի (ԲԿՊ) պատրաստումն իրականացվել են գործունեության ենթակա տարածքի վերաբերյալ տեղեկությունների և տվյալների, ինչպես նաև ուսումնասիրությունների հիման վրա: ՀՄԱԳ աշխատանքներում բացահայտվել են Ծրագրի ամբողջական և դրական, և բացասական ասպեկտները, ուսումնասիրվել և գնահատվել են Ծրագրի ազդեցությունները ֆիզիկական, կենսաբանական, սոցիալական, հնագիտական և մշակութային միջավայրի վրա և իրականացվել է մեղմացնող միջոցառումների և դրանց մոնիթորինգի պլանավորումը ԲԿՊ-ում /որը կցված է ՀՄԱԳ հաշվետվությանը/ Ծրագրի ամբողջ ընթացքում՝ սկսած մանրամասն նախագծից, նախաշինարարության փուլից մինչև շինարարություն, շահագործում և տեխնիկական սպասարկում:

Նախագծված ճանապարհի 0,35 կմ հատվածը քաղաքային կառուցապատված տարածք է, իսկ մոտ 1,2 կմ հատվածն անջնում է նախկինում գյուղատնտեսական նպատակով օգտագործված, իսկ ներկայումս լքված՝ մոլախոտերով և խոտով ծածկված տարածքներով: Հրազդան գետի ափամերձ տարածքում քուսակետությունը փոխվում է, ներկայացված թփերով և մանր ծառերով (շուրջ 0,3 կմ երկարությամբ հատվածում): Բոլոր տարածքները հետազոտվել են «Կենդանական և քուսական աշխարհի հետազոտության» շրջանակում: Կենսաբազմազանության փորձագիտական հետազոտության իրականացման, ինչպես նաև շինարարական աշխատանքների խոչընդոտող ծառերի տեսակներն ու քանակները որոշելու համար 2020 թվականի հոկտեմբերին իրականացվել է քուսական և կենդանական աշխարհի ուսումնասիրություն: Ուսումնասիրության նպատակն է եղել պարզել կարևոր տեսակների հավանական առկայությունը դիտարկվող տարածքում: Կարմիր ցուցակում ընդգրկված, վտանգված և/կամ էնդեմիկ տեսակների առկայությունը որոշվել է հատուկ մեթոդաբանություններով՝ բաժանելով տարածքը 2 հիմնական մասի՝ կիսամասնապատային հարթավայրի և Հրազդան գետի ափամերձ հատվածի: Ընդհանուր՝ 415 ծառ և 67 թուփ ենթակա է հետաքննման: Շինարարությանը խոչընդոտող կարվող ծառերի և թփերի ցանկը, ըստ տեսակների և թերի տրամագծերի, ներկայացված է ՀՄԱԳ-ի Հավելվածում: Արշակունյաց պողոտայի հատվածում գրանցվել է 120 ծառ, այդ թվում՝ 63 ծառ՝ Կոմիտասի անվան զբոսայգում: Իսակով - Նորազոտ հատվածում գրանցվել է 40 ծառ, իսկ Հրազդանի կիրճում՝ 255: Ծառերի չափերը խիստ տարբեր են՝ 3-4 սմ-ից (երիտասարդ ակացիաներ) մինչև 58-67 սմ (թեյի և սոսի): Ըստ հետազոտության արդյունքների՝ Ծրագրի տարածքում կարմիրգրգռային տեսակներից աճում է սոսի արևելյանը (*Platanus orientalis* L.), որը Կարմիր գրգռում նշված է որպես «վտանգված տեսակ»: Արշակունյաց պողոտայի եզրամասում հատվելու է այդ տեսակի 9 ծառ, իսկ Հրազդան գետի ափամերձ տարածքում՝ 10 ծառ: Համաձայն ուսումնասիրությունների արդյունքների՝ Ծրագրի իրականացման տարածքում սկսել հազվագյուտ էկոհամակարգեր, չեն հայտնաբերվել ՀՀ քույտերի Կարմիր գրգռում



գրանցված այլ հազվագյուտ կամ Հայաստանի էնդեմիկ տեսակներ, որոնք ունեն ազգային պահպանման նշանակություն:

Ծառերի քանակը որոշվել է նախնական գնահատմամբ, սակայն դրանց թիվը կարող է կրճատվել շինարարական աշխատանքների ընթացքում՝ պայմանավորված կամրջի հենարանների կամ պատվանդանների և դրանց շուրջը կատարվող աշխատանքներով: Բուսականության մաքրման աշխատանքները սկսելուց առաջ հատվող ծառերի ու թփերի քանակը կվերահաշվարկվի կապալառուի կողմից և ծառերի կառավարման պլանը կթարմացվի: Մեղմացնող միջոցառումներ են առաջարկվել ԲԿՊ-ի Բուսական և կենդանական աշխարհի պահպանության և քուսակետության մաքրման պլան բաժնում:

Կենդանական աշխարհի հետազոտության համաձայն՝ ցամաքային անողնաշարավորների մեջ չեն հայտնաբերվել Հայաստանի Կարմիր գրգռում (2010) և ԲՊՄՄ վտանգված տեսակների Կարմիր ցանկում ներառված, ինչպես նաև պահպանության տեսանկյունից հետաքրքրություն ներկայացնող տեսակներ:

Կենսաբազմազանության վերաբերյալ փորձագետների մասնագիտական առաջարկությունները հաշվի են առնվել ԲԿՊ-ն պատրաստելիս: Ծրագրի համար իրականացված կենսաբազմազանության բոլոր հետազոտությունների եզրակացությունները ներառվել են մասնագիտական հաշվետվության մեջ: Հիմք ընդունելով կենսաբազմազանության հետազոտությունը՝ կարելի է եզրակացնել, որ ճանապարհի և կամրջի շինարարությունը էականորեն չի ձևափոխի և չի հանգեցնի խիստ կարևոր էկոհամակարգերի ոչնչացմանը, վտանգված կամ հազվագյուտ տեսակների անհետացմանը, սակայն կենսաբազմազանությունը կարող է կրել որոշակի բացասական ազդեցություններ ծրագրի իրականացման արդյունքում: Շինարարության ընթացքում Կապալառու կենդրավի կենսաբազմազանության գծով մասնագետի՝ մտահոգության տեղից տվող տարածքների և քանակային միջավայրերի մասին խորհրդատվություն ստանալու նպատակով:

Ուսումնասիրության արդյունքում պարզվել է, որ ծրագրի ազդեցության տարածքում ՀՀ կառավարության 14.08.2008 թ.-ի «ՀՀ բնության հուշարձանների ցանկը հաստատելու մասին» N967-Ն որոշմամբ գրանցված բնության հուշարձաններ առկա չեն:

ՀՄԱԳ-ում ներկայացված հնագետի խորհրդատվության և հաշվետվության համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետության Երևանի քաղաքի պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների պետական ցուցակում ներառված հնագիտական վայրերը /այդ թվում՝ Հրազդան գետի կիրճի քարեդարյան հուշարձաններ՝ Երևան-1, Երևան-2 և Երևան-3 քարայր-կացարանները/ գտնվում են Իսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի կառուցման շինարարական աշխատանքների գոտուց 60-80 մ հեռավորության վրա: Ծրագրի հարակից տարածքում առկա մշակութային և հնագիտական արժեքների վրա ցանկացած ազդեցության կանխման ուղղությամբ ձեռնարկվող միջոցառումները ներկայացված են ՀՄԱԳ/ԲԿՊ-ում: Մասնավորապես, նախատեսվում է հողային աշխատանքներն իրականացնել հնագետի հսկողությամբ:

Ճանապարհի նոր ծրագիծը պահանջում է Կոմիտասի անվան զբոսայգու՝ անմիջապես օտարման գոտու գտնվող պատերի, մետաղական ցանկապատերի և սյուների մի մասի ապամոնտաժում, որոնց տեղադիրքը ներկայացված է ՀՄԱԳ-ում: Ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է ապամոնտաժել ներթափող ցանկապատի/պարսպի այն հատվածը, որն ընկնում է ճանապարհի անմիջական ազդեցության գոտում: Խնամքով ապամոնտաժման, քարայրամասերի պահպանության և վերաշարման մասով հատուկ միջոցառումներ են նախատեսվում նաև ԲԿՊ/Մշակութային ժառանգության կառավարման ենթապլանում:



Ծրագրի իրականացման ընթացքում մթնոլորտային օդի վրա ազդեցությունն առավել հավանական է շինարարության փուլում, պայմանավորված՝ հորային աշխատանքների արդյունքում առաջացած փոշու և գործող մեքենաների ու տեխնիկայի աշխատանքը առաջացած գազային արտանետումներով: Շինարարական աշխատանքների ընթացքում վնասակար նյութերի արտանետումներն առաջանալու են հանույթի, բեռնման աշխատանքների, ծածկի իրականացման, գծանշումների և սարքավորումների շահագործման հետևանքով:

Շինարարության ընթացքում շրջակա միջավայրի վրա կանխատեսվող արտանետումների ազդեցությունը գնահատելու համար իրականացվել է օդի որակի մոդելավորում՝ օգտագործելով «Էոս» համակարգչային ծրագիրը: ՇՄԱԳ-ում ներկայացվել է մթնոլորտ արտանետվող վնասակար նյութերի գետնամերձ կոնցենտրացիաները՝ ֆոնային տվյալներով և առանց ֆոնի: Մթնոլորտային արտանետումների ցրման հաշվարկի մոդելավորման արդյունքների համաձայն, Խսակով-Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի կառուցման ժամանակ վնասակար նյութերի արտանետումների գետնամերձ կոնցենտրացիաները՝ հաշվի առնելով նաև մթնոլորտի ֆոնային արտոտվածությունը, չեն գերազանցի Երևան քաղաքի համար սահմանված ՄՐԿ-երը: Առավելագույն գետնամերձ կոնցենտրացիան հնարավոր է ՏՕ<sub>2</sub>-ի արտանետումից և կկազմի ՄՐԿ-ի 0.32 մասը:

Շինարարության ընթացքում օդի որակի պարամետրերին համապատասխանությունն ապահովելու համար ինչպես շինարարության, այնպես էլ թերությունների վերացման ժամանակահատվածում ԲԿԴ-ում նախատեսված է փոշու, ծծմբի երկօքսիդի (SO<sub>2</sub>) և ազոտի երկօքսիդի (NO<sub>2</sub>) արտանետումների պարբերական գործիքային չափումներ՝ մեկնարկից 21 օր առաջ՝ ելակետային տվյալների հավաքագրման նպատակով: Կապալառու պատասխանատու կլինի իրականացնելու փոշու՝ 2.5 PM և 10 PM մասնիկների գործիքային կանոնավոր չափագրումներ (ամսական երկու անգամ)՝ համեմատելով դրանք ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգավորումների հետ, արդյունքների վերաբերյալ ներկայացվում է հաշվետվություններ: Փոշու չափագրումներն իրականացվելու են 3 ընտրված կետերում /խիտ բնակեցված տարածքներում/ աշխատանքային ժամերի ընթացքում, յուրաքանչյուր կետում առնվազն 3 անգամ, որի հիման վրա որոշվելու է միջին ցուցանիշը: Ծծմբի երկօքսիդի (SO<sub>2</sub>) և ազոտի երկօքսիդի (NO<sub>2</sub>) չափագրումները կիրականացվեն կապալառուի կողմից երկու անգամ: Շինարարության ընթացքում լրացուցիչ միջանկյալ չափագրումներ կիրականացվեն տեղի բնակիչների կողմից գրանցված բողոքների դեպքում:

Շինարարական փուլում փոշու, ածխաթթու գազի, ծծմբի երկօքսիդի, ազոտի երկօքսիդի մակարդակի ավելացումները նույնպես հնարավոր են: Շահագործման փուլի համար ազդեցությունը որոշվելու է օդի որակի մոդելավորման միջոցով և մեղմացվելու է նախագծով նախատեսված կանաչապատման միջոցառումների իրականացմամբ ու պատնեշների կառուցմամբ:

Ծրագրի իրականացման ողջ ընթացքում, նաև շահագործման փուլում անմիջապես հարակից տարածքում լինելու է աղմուկի և թրթռումների մակարդակի շարունակական բարձրացում, ինչի հիմնական աղբյուր է հանդիսանում շինարարական տեխնիկան: Նախագծման փուլում միջազգային մասնագետի ներգրավմամբ 2021 թ. հունվարի 1-19 իրականացվել են աղմուկի և թրթռումների հատուկ ուսումնասիրություններ, որոնց նպատակն է եղել գրանցել ելակետային վիճակը և մոդելավորել ճանապարհի շահագործման ազդեցությունը: Արշակունյաց պողոտային մոտ գտնվող բնակելի տների համար, որտեղ ելակետային չափագրումների



արդյունքները գերազանցել են ընդունված նորմերը: Քանի որ մոդելավորման արդյունքներով սպասվում է գերազանցում աղմուկապաշտպան պատնեշների կառուցման անհրաժեշտություն է առաջանում: Նախագծով նախատեսվում է ակոստիկ պատնեշների կառուցում: Աղմուկապաշտպան պատնեշ տեղադրելու նպատակը աղմուկն առնվազն 30 դԲ(A)-ով նվազեցնելն է:

Աղմուկի համար սահմանված սանիտարական նորմը ապահովելու համար ԲԿԴ-ում նախատեսված է ցերեկային ժամի աղմուկի միջին մակարդակի գործիքային չափագրումների վերաբերյալ պահանջը՝ ինչպես շինարարության, այնպես էլ թերությունների վերացման ժամանակահատվածի համար: Կապալառու իրականացնելու է իր սեփական չափագրումները շինարարական աշխատանքները սկսելուց առնվազն 21 օր առաջ: Նա պատասխանատու կլինի իրականացնելու գործիքային կանոնավոր չափագրումներ (ամսական երկու անգամ, ինչպես նաև բողոքներ ստանալու դեպքում):

Ծրագրի շրջանակում կրթությունից թրթռումների 2 տիպի ազդեցություններ՝ շինությունների և գույքի վրա, ազդակիր քնակչության առողջության վրա: Թրթռումների մակարդակի ուժեղացումը չափագրվել է ծրագրի երկայնքով 6 կետերում՝ ծրագրի մուտակայքում գտնվող բնակելի տան մոտ: Կատարված չափագրումների տվյալների հիման վրա մոդելավորման միջոցով որոշվել են դրանց հնարավոր ազդեցությունները շինարարական աշխատանքների ընթացքում շենք շինությունների վրա: Առաջարկվել են միջոցառումներ, որոնք ընդգրկվել են ԲԿԴ համապատասխան բաժիններում:

Ծրագրի ազդեցության գոտին ձգվում է մինչև բնական ջրային մարմին՝ Հրազդան գետը և արհեստական ջրային մարմին՝ Ռոտզման ջրանցքը: Ջրային մարմինները կարող են ազդեցության ենթարկվել և՛ ջրառի, և՛ ջրի աղտոտման, և՛ նստվածքազտացման տեսքով: Ազդեցությունը հավանական է գլխավորապես շինարարության փուլում: Հրազդան գետի վրայով նոր կամրջի թռիչքների կառուցումը կարող է հանգեցնել գետի ջրի, ինչպես նաև Ստորին Հրազդանի Ռոտզման ջրանցքի աղտոտմանն ու նստվածքազտացմանը: Գետի հունի փոփոխում կամ ջրի հոսքի նվազեցում նախատեսված չէ: Հնարավոր է Ռոտզման ջրանցքի հունի ժամանակավոր փակում կամ փոփոխում: Առկա ջրային ռեսուրսները հավանական աղտոտումից և նստվածքազտացումից զերծ պահելու նպատակով ԲԿԴ-ով նախատեսվում են հատուկ միջոցառումներ, այդ թվում՝ աղտոտման ելակետային տվյալների սահմանման նպատակով նմուշառման և վերլուծության իրականացում: Նախատեսվում է նաև Ռոտզման սեզոնի ջրային մարմինների վրա ազդեցությունից խուսափելու և այն նվազեցնելու նպատակով միջոցառումների իրականացում:

Կառուցվող կամրջի համար ձևավորված շինհրապարակի տարածքում կանխատեսվի ջրահավաք և ջրահեռացման համակարգ՝ հնարավոր արտափոքերից գետի աղտոտումը կանխելու նպատակով: Հաշվի առնելով կառուցվող ճանապարհին մեքենաների գնահատված քանակը՝ նախատեսվում է լուղի գաղտնեղ անձրևաջրերի մշակման համակարգեր՝ նպատակ ունենալով կանխել ջրային ռեսուրսների աղտոտումը նավթամթերքով և պինդ կախույթներով:

Հնարավոր է վառելանյութի, լուղի (հիդրավլիկ, փոխանցման տուփ, շարժիչ և այլն) քսանյութերի և այլ հեղուկ նյութերի և թափոնների արտափոք կամ հոսակորուստ՝ ոչ պատշաճ կերպով պահեստավորված նյութերի, վերափոխվող մանր գործող ձևեր տեխնիկայից հասցված այլ պատճառներով: Սա կարող է աղտոտել գրունտը և ներթափանցել ստորգետնյա ջրեր: ԲԿԴ-ով նախատեսվում են մեղմացնող միջոցառումներ, այդ թվում՝ տեղում տեխնիկական սպասարկում տրամադրելուց և վերափոխվող միջոցառումից խուսափելու համար ձեռնարկվող միջոցներ:



Կապալառու կազմակերպելու է ճամբարի տարածքում նյութերի ժամանակավոր պահեստավորումը և մեքենաների կայանման ու վերանորոգման արհեստանոցների տարածքները: Ծամբարի տարածքում լինելու են մեքենաների վազման օբյեկտներ և կեղտաջրերի հեռացման համակարգեր. առաջացած կեղտաջրերը ուղղվելու են տեղի ջրահեռացման համակարգ: Կայանման և վերափոխակերպման տարածքները լինելու են անջրթափահանց մակերեսի վրա: Պետք է բացառել կայանման վայրերը հողի ծածկույթի վրա, կամ խոտով և րուսակառուցված ծածկված վայրերում: Չի նախատեսվում բացել թափոնների հեռացման երկարաժամկետ գործառնության համար նախատեսված կուտակավայրեր: Թափոնները տեղափոխել գոյություն ունեցող աղբավայրեր՝ հիմք ընդունելով Երևանի քաղաքապետարանի հետ կնքված պայմանագիրը: Կապալառու պետք է լիցենզիա ստանա վտանգավոր թափոնների մշակման համար կամ պայմանագիր կնքի մասնագիտացված լիցենզավորված ընկերության հետ:

Կապալառու պետք է կերպով կկազմակերպի ամբողջ շինարարության մատակարարումը և պահեստավորումը: Շինարարության մատակարարվելու է ամենօրյա սպառման քանակներով՝ շինարարության տարածքում երկար ժամանակ մնալուց, շինարարականներում տարածվելուց և արդի, փոշու և ցեփի աղբյուր դառնալուց խտափելու համար:

Շինարարության ընթացքում կապալառու համապատասխան մարմիններից ստանալու է բոլոր անհրաժեշտ օրենսդրական թույլտվությունները և լիցենզիաները թափոնների, այդ թվում՝ ամֆալտի թափոնների դասակարգման, փոխադրման, վերամշակման, հեռացման և տեղադրման համար:

Ծրագրի ամենազգայուն բաղադրիչը համարվում է սոցիալական միջավայրը և հնարավոր սոցիալական ազդեցությունները: Դրանք ներառում են շինարարական աշխատանքների ընթացքում, հետագայում՝ կառուցված ճանապարհի շահագործման ընթացքում համայնքին, տեղի բնակիչներին, և այլ ազդակիրներին պատճառված բացասական ազդեցություններ և/կամ անհանգստություն: Մարդկանց կենսակերպի վրա ազդեցությունները լինելու են ժամանակավոր: Տեղի բնակչությանը պատճառվող բացասական ազդեցություններից խտափելուն, կանխելուն և/կամ մեղմելուն ուղղված միջոցառումները ներկայացված են ԲԿՊ-ում:

Մշակվել է աշխատանքի անվտանգության և առողջության ապահովման ենթապլան, որի նպատակն Ծրագրի իրականացման ընթացքում ապահովել ԱՁԲ-ի և ՀՀ օրենսդրության բոլոր պահանջներին համապատասխան շինարարական գտնվելու իրավասություն ունեցող բոլոր անձանց առողջության, անվտանգության և քարելեցության ապահովման մասին պահանջները:

Ծրագրի տարածքում ձևավորվող շինարարակալը բոլոր աշխատակիցների համար կահավորվելու է ժամանակավոր սանիտարական հարմարություններով (զուգարան և վազվելու, ճաշելու, սրճելու, հանգստանալու, ծնունդ տալու և հարմարություններ):

Ծրագրի ավարտից հետո, ինչպես նաև շինարարակալի յուրաքանչյուր տեղամասում աշխատանքների ավարտի պահին, տարածքները պետք է մաքրվեն բոլոր շինարարական տեխնիկայից, նյութերից և մնացորդներից: Շինարարական աշխատանքներն ավարտելուց հետո՝ կանաչապատման նախագծի և տեղամասի վերականգնման պլանի համաձայն իրականացվելու է տեղամասի վերականգնում՝ որպես ՇԱԼԳ/ԲԿՊ-ի մաս: Նախագծով նախատեսված է 47540 մ<sup>2</sup> մակերեսով տարածքի կանաչապատման աշխատանքներ, որից 24088 մ<sup>2</sup> մակերեսը ճինապատվելու է, իսկ մնացած՝ 23452 մ<sup>2</sup>-ը ծածկվելու է հողաբուսաշերտով: Հողաբուսաշերտի պահանջվող քանակը գնահատված է 11726 մ<sup>3</sup>, որի մեծ մասը

կազմավորվի հողային աշխատանքների ընթացքում առաջացած և պահպանված 11100 մ<sup>3</sup> ծավալով հողի բերրի շերտով, իսկ լրացուցիչ պահանջվող քանակը ձեռք կբերվի պայմանագրային հիմունքներով՝ գնման միջոցով: Ոռոգումը նախատեսված է Արշակունյաց պողոտայի և Նախագծվող ճանապարհի խաչմերուկների ՊԿ 0+00 - ՊԿ2+40 հատվածներում (մինչև էստակադա): Այն կիրականացվի Փ 50 պոլիէթիլենային խողովակով ջրման ծորակներից: Ոռոգման աղբյուր է հանդիսանում գոյություն ունեցող քաղաքային ոռոգման ցանցը՝ ՅԱԲ6-4-10-Q=1.4 լ/վրկ:

Կապալառու հատված ծառերի/թփերի փոխարեն պետք է տնկի նորերը: Ծառերը տնկվելու են 1:6 հարաբերակցությամբ ընդհանուր սկզբունքով (6 ծառ/թուփ մեկ հատված ծառի/թփի դիմաց): Հատուկ կանոններ են գործելու կենսաբազմազանության (բույսերի) հետազոտության արդյունքում հայտնաբերված կարմիրգրգռային Սոսո արևելյան [Platanus orientalis] դեպքում, ինչպես նաև ծառերի հատուկից հասցվող վնասի հաշվարկում նշված արժեքավոր և հազվագյուտ տեսակների նկատմամբ, որի դեպքում կտրված ծառերը փոխարինվելու են նորերով՝ 1:12 հարաբերակցությամբ: Ծառերը/թփերը տնկվելու են համաձայն՝ ԵԲ-ի հետ համաձայնեցված կանաչապատման նախագծի՝ համապատասխան վարչական շրջանների հետ համաձայնեցված վայրերում՝ ըստ ԲԿՊ-ի Ծառերի կառավարման պլանի:

Ընդհանուր առմամբ ծրագրի շրջանակում տնկվելու է 2789 ծառ և թուփ, որից 765 ծառը և 67 թուփը կանաչապատման նախագծով տնկվելու են ճանապարհամերձ հատվածներում, իսկ մնացած քանակությունը կտնկվի Երևանի քաղաքապետարանի կողմից լրացուցիչ հատկացված և համապատասխան վարչական շրջանի հետ համաձայնեցված տարածքներում /ըստ վարչական շրջանների կանաչապատվող մակերեսները կկազմեն՝ Կետրոն - 30100 մ<sup>2</sup>, Շենգավիթ - 5890 մ<sup>2</sup>, Մալաթիա-Սեպասիա - 11550 մ<sup>2</sup>: Կանաչապատման նպատակով ընտրվելու են էկոլոգիապես առավել կայուն ծառատեսակներ, որոնք համապատասխանում են ՀՀ կառավարության 2018թ. փետրվարի 8-ի N108-Ն որոշման պահանջներին:

ԱՁԲ-ի բնապահպանական անվտանգության վերաբերյալ պահանջներին և շրջակա միջավայրի պահպանության մասին ՀՀ օրենսդրական պահանջներին և ստանդարտներին համապատասխանությունը ապահովելու նպատակով մշակվել է Բնապահպանական կառավարման պլան: Այն նկարագրում է բնապահպանական և սոցիալական պահանջների և պայմանների մասով ծրագրային բոլոր պարտավորությունները: ԲԿՊ-ն իր մեջ ներառում է Ծրագրի իրականացման ընթացքում ձագած ցանկացած անցանկալի ազդեցությունից խտափելուն, իսկ անհնարինության դեպքում՝ բնապահպանական պահանջներին և կառավարման միջոցով բացասական ազդեցությունները նվազագույնի հասցնելուն, մեղմացնելուն և/կամ հավասարակշռելուն, ինչպես նաև դրական ազդեցությունները ընդլայնելուն ուղղված միջոցառումները:

ԲԿՊ-ի շրջանակներում իրականացվող մոնիթորինգի համակարգը նախատեսված է ստուգելու ծրագրի գործունեության համապատասխանությունը ՀՀ օրենսդրությանը և ԱՁԲ-ի ստանդարտներին և կանոնակարգերին: Մոնիթորինգի համակարգում ներկայացված պահանջները վերաբերում են՝

- շրջակա միջավայրի բաղադրիչների մոնիթորինգին՝ օդի որակի, ջրի որակի և աղմուկի և թթման գործիքային չափումների միջոցով (գործիքային մոնիթորինգ),
- շրջակա միջավայրի մոնիթորինգին՝ ստուգելու շինարարական աշխատանքների համապատասխանությունը մեղմացնող միջոցառումներին, որոնք սահմանված են ԲԿՊ-ում կանոնավոր այցելությունների միջոցով (անվտանգության մոնիթորինգ): Մոնիթորինգն իրականացվելու է ինչպես շինարարական





աշխատանքների փուլում, այնպես էլ հետշինարարական փուլում՝ թերությունների վերացման ժամանակաշրջանում: Մոնիթորինգի իրականացման օբյեկտներ են՝ շինհրապարակը, ճամբարի տարածքը, լցակայանը, քակվելի տարածքները և այլն):

ՇՄԱԳ-ում իրականացվել է գործունեության իրականացման արդյունքում /շինարարության փուլում/ շրջակա միջավայրին հասցվող հնարավոր տնտեսական վնասի հաշվարկ, ինչը կազմում է 208283938 ՀՀ դրամ: Գնահատվել է ծառերի/թփերի հատման հետևանքով քակվելի տարածքի հասցվող վնասը /համաձայն հաշվեկշիռահատման այն կազմում է 6,296,000 ՀՀ դրամ/: Վնասի փոխհատուցումը հատուցման վճարների տեսքով իրականացվելու է օրենքով սահմանված կարգով և վնասի փոխհատուցման միջոցառումների տեսքով:

Ֆլորայի և ֆաունայի պահպանության պակի իրականացումը ստուգելու նպատակով իրականացվելու է Կենսաբազմազանության մոնիթորինգ, որի նպատակով Կապալառու վարձելու է համապատասխան մասնագետներ՝ մեկ քուսաբան և մեկ կենդանաբան: Մասնագետների կողմից իրականացվելու է նախաշինարարական նշանակության վիճակի մոնիթորինգ, որի ընթացքում անհրաժեշտություն առաջանալու պարագայում աշխատանքների անմիջական գոտում հայտնաբերված կենդանիները կտեղափոխվեն իրենց համար անվտանգ միջավայր: Այնուհետև պարբերաբար կիրականացվի ամսեկան ստուգայցեր, որոնց արդյունքներն ամփոփվելու և ներկայացվելու են Կապալառուի ամսեկան քննադատական հաշվետվության մեջ: Շինարարական աշխատանքների և ճանապարհի հետագա շահագործման փուլերի համար ծրագրի իրականացման տարածքում հանդիպող կենդանիների պահպանության համար առաջարկվել են միջոցառումներ և տեխնիկական լուծումներ, որոնք հաշվի են առնվել նախագծում: Մասնավորապես, փոքր կաթնատնների համար ճամփեզրին՝ յուրաքանչյուր 1-2 կմ-ի վրա նախատեսված է տեղադրել 50 սմ տրամագծով խողովակներ, որոնք միջոցով կենդանիները կտեղաշարժվեն:

**Պատճառարանական մաս.** Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության փուլերում, ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով երևանի Շենգալիթ վարչական շրջանում անցկացված հանրային քննարկումներում գործունեության իրականացումը մասնակիցների կողմից արժանացել է հավանության: Քննարկման ընթացքում բարձրացվել են հարցեր, կապված՝ կանաչապատման մակերեսների և աշխատանքների, օտարվող տարածքների գործընթացների և հասցվող վնասների փոխհատուցման վերաբերյալ, որոնց տրվել են հիմնավոր պատասխաններ: Նախագծային փաստաթղթերի վերաբերյալ փորձաքննական գործընթացում շրջակա միջավայրի նախարարության ստորաբաժնումներից, ինչպես նաև առողջապահության, արտակարգ իրավիճակների, ԿԳՄՆ նախարարություններից, կադաստրի կոմիտեից և երևանի քաղաքապետարանի կողմից ստացված կարծիքները, առաջարկությունները և դիտողությունները ևս հաշվի են առնվել ՇՄԱԳ-ի լրամշակումներում:

Ամփոփելով գնահատման և փորձաքննության արդյունքները՝ հարկ է նշել, որ երևանի Իսակով - Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի կառուցումը՝ որպես ներդրումային Ծրագրի Տրանշ 2 ճանապարհային հանգույցում ներառված ճանապարհահատված, երևանի կենտրոնը կբեռնաթափվի երթևեկությունից՝ զգալիորեն կրճատելով ուղևորա-բեռնափոխադրումների ժամանակը և խցանումները: Ծրագրով մշակվել է տնտեսական արդյունավետ քաղաքային սպասարկության համակարգի ստեղծման և երթևեկությանը խթանելու նպատակով՝ նոր, հուսալի և արդյունավետ շրջանցիկ ճանապարհի կառուցման միջոցով:



Շինարարության ընթացքում ճանապարհի հարևանությամբ մոտակա բնակելի տարածքները ժամանակավոր կենթարկվեն բացասական ազդեցությունների (փոշու արտանետումներ, աղմուկ, ճանապարհների անհասանելիություն և այլն), սակայն դրանք կլինեն կարճաժամկետ և ՇՄԱԳ հաշվետվության ԲԿԴ-ում նախատեսված միջոցառումների, մասնավորապես՝ մշտադիտարկումների իրականացման արդյունքում կլինեն վերահսկելի և կառավարելի:

**Փորձաքննական պահանջներ**

1. Մինչև գործունեության իրականացում անհրաժեշտ է ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ստանալ համապատասխան համաձայնությունները և թույլտվությունները (ներառյալ ջրօգտագործումը, ջրահեռացումը, հողերի գործառնական նշանակության փոփոխությունը, գոյություն ունեցող ենթակառուցվածքների տեղափոխումը, թափոնների, այդ թվում աֆալտի, հեռացումը, վերամշակումը, տեղադրումը և այլն):
2. Գործունեության իրականացման ընթացքում անհրաժեշտ է ղեկավարվել առողջապահության նախարարի 2012 թ. սեպտեմբերի 19-ի թիվ 15-Ն և 2002 թվականի մարտի 6-ի թիվ 138 հրամաններով հաստատված սանիտարական կանոնների և նորմերի պահանջներով:
3. Գործունեություն իրականացնելիս անհրաժեշտ է առաջնորդվել՝ «Կենդանական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենքի (2000թ.), «Բուսական աշխարհի մասին» ՀՀ (1999թ) օրենքի պահանջներով, ինչպես նաև՝ ՀՀ կառավարության՝ 14.08.2008թ. N 967-Ն, 31.07.2014թ. N781-Ն 29.01.2010թ. ՀՀ Կոնստիտուցիայի 11-րդ հոդվածի 4-րդ կետի և կենդանիների Կարմիր գիրքը հաստատելու մասին» N71-Ն և N72-Ն որոշումների պահանջներով:
4. Համաձայն ՀՀ կառավարության 2002 թվականի ապրիլի 20-ի N 438 որոշման 43-րդ կետի «Հիմնարկները, իրավաբանական և ֆիզիկական անձինք աշխատանքների կատարման ժամանակ պատմական, գիտական, գեղարվեստական և այլ մշակութային արժեք ունեցող հնագիտական և մյուս օբյեկտների հայտնաբերման պահից պարտավոր են դադարեցնել աշխատանքները և դրա մասին անհապաղ հայտնել լիազորված մարմին»:
5. Ճանապարհի ազդեցության գոտում գտնվող՝ Կոմիտասի անվան զբոսայգու մետաղական ցանկապատերի, այուների ապամոնտաժման և վերաշարման աշխատանքներն անհրաժեշտ է իրականացնել ՀՀ մշակույթի նախարարության գործառույթներին և ընթացակարգելին համապատասխան:
6. Շինարարական հրապարակների տեղադրման, բուսաբույսի ժամանակավոր պահեստավորման, հանվող գրունտի և շինարարական առից հետացման տարածքները և վայրերը սահմանել ու նախատեսել երևանի քաղաքապետարանի և վարչական շրջանների ղեկավարների կողմից տրված համապատասխան համաձայնեցումների հիման վրա:
7. Բերրի հողի կտրումը, պահեստավորումը, պահպանումը, հետագա օգտագործումը, կամ վաճառքը իրականացնել ՀՀ կառավարության 2017 թ. նոյեմբերի 2-ի N 1404-Ն, 2011 թվականի սեպտեմբերի 8-ի N 1396-Ն որոշումների և 2021 թվականի ապրիլի 29-ի Շինարարական աշխատանքներ կատարելու հետևանքով հանված հողի շերտի շերտի վաճառքի կարգը սահմանելու մասին N676-Ն որոշման պահանջներին համապատասխան:
8. Անհրաժեշտ է մշակել Կանաչապատման, քարեկարգման և արդիականացման նախագիծ՝ համաձայնեցնելով այն երևանի քաղաքապետարանի հետ: Ծառատնկման



- աշխատանքներն անհրաժեշտ է իրականացնել «Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» ՀՈԱԿ-ի մասնաճյուղների հետ համաձայնեցված /պահպանելով 3-5 տարի խնամքի և կաշտրդականության ապահովման միջոցառումները/:
9. Շինարարության ընթացքում անհրաժեշտ է ապահովել ԲԿՊ-ում և քննապահպանական մոնիթորինգի պլանում առաջարկվող միջոցառումների և մոնիթորինգային դիտարկումների իրականացումը և ժամանակացույցերը, որոնց արդյունքները պետք է հասանելի լինեն պետական շահագրգիռ մարմիններին և հանրությանը:

#### ԵԶՐԱՓՈՒԿԻՉ ՄԱՍ

«Եգիս Ինթերնեյշնլ» ընկերության հայաստանյան մասնաճյուղի կողմից փորձաքննության ներկայացված Երևանի Իսակով - Արշակունյաց ճանապարհային հանգույցի կառուցման նախագծի շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման հաշվետվության վերաբերյալ տրվում է դրական եզրակացություն՝ վերը նշված փորձաքննական պահանջների պարտադիր կատարման պայմանով:

«Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննական կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի գլխ. մասնաճյուղի ղեկավար Երիցնազ Մկրտչյան



## ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2. ԻՍԱԿՈՎ-ԱՐՇԱԿՈՒՆՅԱՑ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՀԱՆԳՈՒՅՑԻ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ





ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՇԻՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄԻՏԵԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻ 2024 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 22-Ի N 40-Ա  
ՀՐԱՄԱՆՈՎ ՍՏԵՂԾՎԱԾ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱԳԾԵՐԻ ՔԱՂԱՔԱՇԻՆԱԿԱՆ  
ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆ ԻՐԱԿԱՆԱՑՆՈՂ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

(այսուհետ՝ Հանձնաժողով)

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ N 110

Երևան քաղաքի Ծ. Իսակով և Արշակունյաց պողոտաների ճանապարհահատվածի կառուցման  
աշխատանքային նախագիծը ճարտարապետաշինարարական նախագծերի քաղաքաշինական պետական  
համալիր փորձաքննության ենթարկելու վերաբերյալ

- Հանձնաժողովը Երևան քաղաքի Ծ. Իսակով և Արշակունյաց պողոտաների ճանապարհահատվածի  
կառուցման աշխատանքային նախագծի ճարտարապետաշինարարական նախագծերի քաղաքաշինական  
պետական համալիր փորձաքննությանը տալիս է դրական եզրակացություն:
- Կառուցապատման գործառույթներն անհրաժեշտ է իրականացնել Հայաստանի Հանրապետության  
օրենսդրության պահանջներին համապատասխան:
- Օբյեկտի ցուցանիշները.
  - կառուցվող օբյեկտի հարկայնությունը՝
  - նախագծային կազմակերպության անվանումը՝ «ՍՈՒՖԵՏ» ՍՊԸ

Հանձնաժողովի նախագահ՝		Ե. Վարդանյան
Հանձնաժողովի քարտուղար՝		Հ. Դավթյան

Երևան, ՀՀ քաղաքաշինության կոմիտե 13 06 2024թ.